

Cư Trần Lạc Đạo Phú thể hiện tư tưởng Phật học của vua Trần Nhân Tông

ISSN: 2734-9195

16:28 29/12/2023

Cư Trần Lạc Đạo phú còn cho thấy sự thâm tóm tất cả giáo lý Tiểu thừa - Đại thừa cũng như trong các pháp môn tu tập..

Qua bài Cư Trần Lạc Đạo phú này, còn cho thấy sự thâm tóm tất cả giáo lý Tiểu thừa - Đại thừa cũng như trong các pháp môn tu tập của các tông phái như: Thiền Tông, Duy Thức Tông, Tịnh Độ Tông, Luật Tông và cả các tông giáo khác như Đạo giáo, Khổng giáo và văn hóa bản địa đương thời.

HT TS Thích Thanh Đạt Học viện Phật giáo Việt Nam tại Hà Nội

Trần Nhân Tông (1258 - 1308) là ông vua thứ ba đầu triều Trần (1), sinh trong hoàng tộc có truyền thống mộ Phật (2), từ nhỏ ông đã được theo học Phật pháp với người thân trong gia đình (3), thường ăn chay trì giới (4), đã trốn đi xuất gia, nhưng không thành (5), phải lên ngôi vua từ (1279-1293); có công trong hai cuộc kháng chiến chống Nguyên-Mông thắng lợi (năm 1285 và 1288).

Sau ông xuất gia trên núi Yên Tử, lấy pháp hiệu HƯƠNG VÂN ĐẠI ĐẦU ĐÀ, hoàng đạo 9 năm (1299 - 1308), lập ra Giáo hội **Phật giáo Trúc Lâm**, đời sau tôn Ngài là Phật, có ảnh hưởng sâu rộng trong lòng dân tộc Việt Nam.

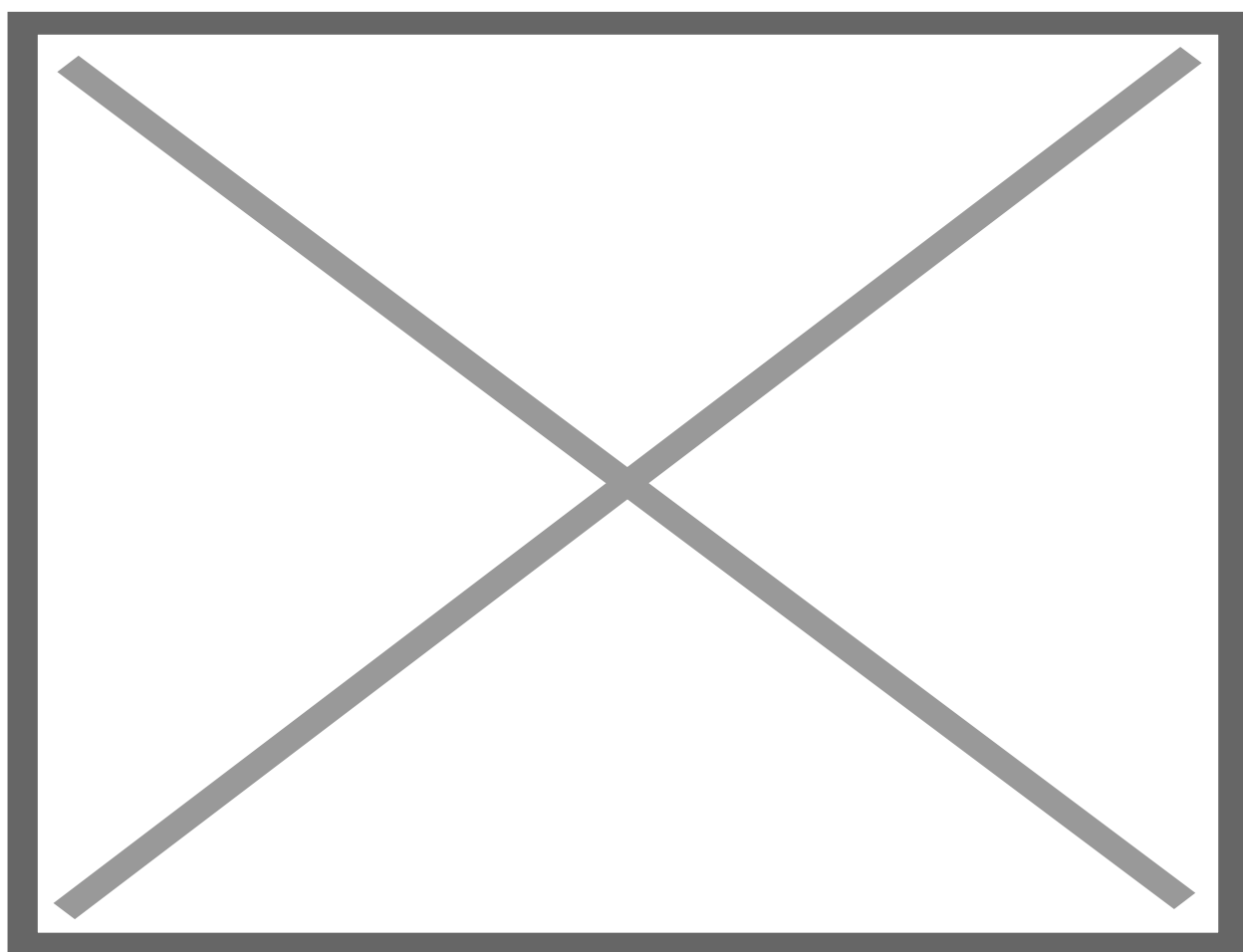
Ngài đã để lại nhiều tác phẩm, có nội dung phản ánh cả việc đời việc đạo, trong đó có bài phú Cư trần lạc đạo được xem là cốt tủy trong việc tu hành.

Về ngữ văn Ngài dùng ngôn ngữ thuần Việt là chữ Nôm, người đọc dễ hiểu; tuy nhiên vì lối văn cổ lại nhiều từ ngữ đến nay không còn thông dụng, với những

khái niệm Phật học, điển tích Phật giáo và những hình tượng mưu tả ẩn dụ...

Để hiểu đúng nội dung bài phú này, thiết nghĩ cũng cần phải có sự tư duy, trải nghiệm một cách sâu sắc; ở đây, tác giả căn cứ vào bản Quốc ngữ của thiền sư Thích Nhất Hạnh, chỉ mạo muội phân loại các câu cú, có nội dung tương đồng, quy nạp vào trong ba phạm trù chính: GIẢI - HÀNH - NGUYỆN (6).

Các phạm trù này, dựa theo sự tu học của Ngài, cụ thể ngay từ nhỏ khi học đạo với người thầy là Tuệ Trung Thượng sĩ, Ngài đã có những thắc mắc, nghi vấn về việc ăn chay, giữ giới ... Rồi cuối cùng, Ngài được giảng giải và ngộ ra bản pháp, thốt lên "Ta bỗng nhiên thấy được lối ngộ nhập bèn vén áo thờ Người làm thầy" (7). Như vậy, Tuệ học - Giải ngộ của vua đã được khai mở rất sớm. Sau đây, xin lược trích một số câu, đoạn để minh chứng cho sự trình bày trên.

VỀ GIẢI

Hội thứ 2: Biết vậy! Miễn được lòng rồi; chẳng còn phép khác.

Gìn tính sáng, tính mới hầu an; nén niềm vọng, niềm dừng chẳng thác.

Dứt trừ nhân ngã, thì ra tướng thực kim cương; dùng hết tham sân, mới lầu lòng mầu viên giác.

Tịnh độ là lòng trong sạch, chớ còn ngờ hỏi đến Tây phương;

Di Đà là tính sáng soi, mưa phải nhọc tìm về Cực lạc.

Hội thứ 3: Trần tục mà nên, phúc ấy càng yêu hết tấc; sơn lâm chẳng cóc, họa kia thực cả đồ công.

Hội thứ 4: Biết chân như, tin bát nhã, chớ còn tìm Phật, Tổ Tây Đông; chứng thực tướng, ngỗ vô vi, nào nhọc hỏi kinh thiên Nam Bắc.

Tích nhân nghi, tu đạo đức, ai hay này chẳng Thích Ca; cầm giới hạnh, đoạn ghen tham, chĩnh thực ấy là Di-lặc.

Chuyển tam độc mới chứng tam thân; đoạn lục căn nên trừ lục tặc.

Hội thứ 5: Ngăn bát thức, nén bát phong, càng đề càng bội; lấy tam huyền, nông tam yếu, một cắt một ma.

Vậy mới hay: Bụt ở cong nhà; chẳng phải tìm xa.

Nhân khuây bản nên ta tìm Bụt; đến cóc hay chĩnh Bụt là ta

Hội thứ 6: Thực thế! Hãy sá vô tâm, tự nhiên hợp đạo. Dùng tam nghiệp mới lạng thân tâm; đặt một lòng thì thông tổ giáo.

Nhận văn giải nghĩa, lạc lải nên thiên khách bơ vơ; chứng lý tri cơ, cứng cỏi phải nạp tăng khôn khéo.

Han hữu lậu han vô lậu, bảo cho hay the lột duộc thung; hỏi đại thừa hỏi tiểu thừa, thừa thẳng tắt lòi tiền tơ gáo.

Nhận biết lâu lâu lòng vốn, chẳng ngại hể thời tiết nhân duyên; chùi cho vặc vặc tính gương, nào có nhuộm căn trần huyền não.

Hội thứ 8: Công danh mắng đấm, ấy toàn là những đứa ngây thơ; phúc tuệ gồm no, chĩnh mới khá nên người thực cóc.

VỀ HÀNH

Hội thứ nhất: Minh ngồi thành thị; nét dùng sơn lâm. Muôn nghiệp lạng an nhàn thể tính; nửa ngày rồi tự tại thân tâm.

Tham ái nguồn dưng, chẳng còn nhớ châu yêu ngọc quý; thị phi tiếng lạng, được dầu nghe yến thốt oanh ngâm.

Hội thứ 2: Ăn rau ăn trái, nghiệp miệng chẳng hiềm thừa đắng cay; vận giấy vận sồi, thân căn có ngại chi đen bạc.

Nhược chĩn vui bề đạo đức, nửa gian lều quí nửa thiên cung; dầu hay mển thừa nhân nghi, ba phiến ngói yêu hơn lầu gác.

Hội thứ 5: Áo miễn chần đầm ấm qua mùa, hoặc chằm hoặc xể; cơm cùng cháo đói no đòi bữa, dầu bạc dầu thoa.

Hội thứ 6: Tham thiền kén bạn, nát thân mình mới khá hồi ân; học đạo thợ thầy, dọt xương óc chưa thông của báo.

Vàng chưa hết quặng, sá tua chín phen đúc chín phen rèn; lộc chẳng còn tham, miễn được một thì chay một thì cháo.

Sạch giới lòng, chùi giới tướng, nội ngoại nên Bồ tát trang nghiêm; ngay thờ chúa, thảo thờ cha, đi đố mới trượng phu trung hiếu.

Hội thứ 8: Chưng ấy: Chĩn sá tua rèn; chớ nên tuyệt học.

Lay ý thức chớ chấp trắng trắng; nén niềm vọng mưa còn xóc xóc.

Dựng cầu đồ, giới chiến tháp, ngoại trang nghiêm sự tướng hãy tu; sẵn hỷ xả, nhuyển từ bi, nội tự tại kinh lòng hằng đọc.

Rèn lòng làm Bụt, chĩn sá tua một sức giới mài; đãi cát kén vàng, còn lại phải nhiều phen lừa lọc.

Xem kinh đọc lục, làm cho bằng thừa thấy thừa hay; trọng Bụt tu thân, dùng mưa lổi một tơ một tóc.

Cùng nơi ngôn cú, chĩn chẳng hề một phút ngại lo; lật thừa cơ quan, mà còn để tấm hơi lọt lọc.

Tap Chi Nghien Cuu Phat Hoc Phuong Thuc Truyen Ba Chinh Phap Phat Giáo Thoi Tran

VỀ NGUYỆN

Hội thứ 3: Nguyễn mong thân cận minh sư, quả bồ đề một đêm mà chín; phúc gặp tình cờ tri thức, hoa Ưu Đàm mấy kiếp đơm bông.

Hội thứ 5: Đức Bụt từ bi, mong nhiều kiếp nguyên cho thân cận; ơn Nghiêu khoáng cả, lọt toàn thân phò việc đã tha.

Riêng Hội thứ 7: Nói đủ cả GIẢI - HÀNH - NGUYỆN

GIẢI - HÀNH: Vậy mới hay: Phép Bụt trọng thay; rèn mới cóc hay.

Vô minh hết bổ để thêm sáng; phiền não rồi đạo đức càng say.

Xem phỏng lòng kinh, lời Bụt thốt dễ cho thấy dấu; học đòi cơ tổ, sá thiên không khôn chút biết nay.

Cùng căn bản, rửa trần duyên, mưa để mấy hào ly đương mặt; ngã thẳng tràng, viên tri kiến, chớ cho còn họa trửu công tay.

Buông lửa giác ngộ, đốt hoại thầy rừng tà ngày trước; cầm kiếm trí tuệ, quét cho không tính thức thuở nay.

Vâng ơn thánh, xót mẹ cha, thờ thầy học đạo; mến đức cổ, kiêng bụi ngọt, cầm giới ăn chay.

NGUYỆN - HÀNH

Cầm đức từ bi, để nhiều kiếp nguyên cho thân cận; đội ơn cứu độ, nát muôn thân thà chịu đắng cay.

Nghĩa hãy nhớ, đạo chẳng quên, hương hoa cúng xem còn nên thảo; miệng rằng tin, lòng lại lỗi, vàng ngọc thờ cũng chửa hết ngay.

Đặc biệt Hội thứ 9 và 10 thuần nói về GIẢI

Hội thứ 9:

Vậy cho hay: Cơ quan tổ giáo, tuy khác nhiều đàn, chẳng cách mấy gang.

Chỉ sá nói từ sau Mã Tổ; ắt đã quên thuở trước Tiêu Hoàng.

Công đức toàn vô, tính chấp si càng thêm lỗi; quách nhiên bất thức, tai ngu mắng ắt còn vang.

Sinh Thiên Trúc, chết Thiếu Lâm, chôn đối chân non Hùng Nhĩ; thân bồ đề, lòng minh kính, bày dơ mặt vách hành lang.

Vương lão chém mèo, lướt trảy lòng ngựa thủ tọa; thầy Hồ khua chó, trở xem trí nhẹ con giàng.

Chợ Lư Lãng gạo mắc quá ưa, chẳng cho mà cả; sở Thạch Đầu đá trơn hết tấc, khôn đến thừa đang.

Phá tảo cắt cờ, đập xuống dấu thiêng thần vật; Cu Chi dơ ngón, dùng đòi nếp cũ ông ang.

Lưỡi gươm Lâm Tế, nạng Bí Ma, trước nập tăng no dầu tự tại; sư tử ông Đoan, trâu thầy Hựu, răn đàn việt hươm sá nghênh ngang.

Đưa phiến tử, cất trúc bề, nghiệm kẻ học cơ quan nhẹ nhẽ; xô hòn cầu, cầm mộc thước, bạn thiền hòa chúc móc khoe khoang.

Thuyền tử rà chèo, dòng xanh chữa cho tịn tẩy; Đạo Ngô múa hốt, càn ma đường thấy quái quàng.

Rồng Yển lão nuốt càn khôn, ta xem chĩnh lệ; rắn Ông Tôn ngang thế giới, người thấy ắt giang.

Cây bách là lòng, thác ra trước phải phương Thái bạch; bính đình thuộc hỏa, lại trở sau lỗi hướng thiên cang.

Trà Triệu lão, bánh Thiếu dương, bấy thiền tử hãy còn đói khát; ruộng Tào khô, vườn Thiếu thất, chúng nập tăng những để lưu hoang.

Gieo bó củi, nẩy bông đèn, nhân mang mới nét; lộc đào hoa, nghe tiếng trúc, mặc vẽ mà sang.

Hội thứ 10:

Tượng chúng ấy: Cóc một chân không; dùng đòi căn khí.

Nhân lòng ta vướng chấp khôn thông; há cơ tổ nay còn thừa bí.

Chúng Tiểu thừa cóc hay chữa đến, Bụt sá ngăn Bảo sở hóa thành; đáng Thượng Sĩ chứng thực mà nên, ai ghẻ có sơn lâm thành thị.

Núi hoang rừng quạnh, ấy là nơi dật sĩ tiêu dao; chiến vắng am thanh, chĩnh thực cảnh đạo nhân du hý.

Ngựa cao tán cả, Diêm Vương nào kể đưa nghênh ngang; gác ngọc lầu vàng, ngọc tốt thiếu chi người yêu quý.

Chuộng công danh, lồng nhân ngã, thực ấy phàm ngu; say đạo đức, dòi thân tâm, định nên thánh trí.

Mày ngang mũi dọc, tướng tuy lạ xem ắt bằng nhau; mặt thánh lòng phàm, thực cách nhẵn vằn vằn thiên lý.

Phần cuối là bài kệ:

Cư trần lạc đạo thả tùy duyên.

Cơ tắc xan hề, khốn tắc miên.

Gia trung hữu bảo hươu tầm mịch;

Đối cảnh vô tâm mặc vấn Thiền.

Đây là lời kết, chỉ rõ sự tu "Phật pháp bất ly thế gian giác". Nghĩa là: Ở đời vui đạo hãy tùy duyên, đối đến thì ăn một ngủ liền, trong nhà có báu thôi tìm kiếm, đối cảnh vô tâm hỏi chi thiền. Như vậy:

Tùy duyên mà tự tại Bởi nhận rõ bản lai Nên không còn trở ngại

Như trên đã trình bày, trong 10 hội, ta thấy các phạm trù phần lớn được phản ánh xen kẽ, chỉ có hội thứ 9 và 10 là nói chuyên về Giải. Tuy nhiên, ba phạm trù GIẢI - HÀNH - NGUYỆN đều có mối liên quan mật thiết với nhau không thể tách rời trong việc tu tập; từ nhận thức đến thực hành, từ thực hành tới mục đích, cụ thể: Từ tiệm tu tiện ngộ - tiệm tu đến ngộ; đến ngộ tiệm tu - đến tu đến ngộ.

Qua bài Cư Trần Lạc Đạo phú này, còn cho thấy sự thấu tóm tất cả giáo lý Tiểu thừa - Đại thừa cũng như trong các pháp môn tu tập của các tông phái như: Thiền Tông, Duy Thức Tông, Tịnh Độ Tông, Luật Tông và cả các tông giáo khác như Đạo giáo, Khổng giáo và văn hóa bản địa đương thời. Thật là bậc toàn giác, dung nhiếp mọi tư tưởng, xứng danh Phật Hoàng được cả dân tộc tôn sùng.

HT TS Thích Thanh Đạt Học viện Phật giáo Việt Nam tại Hà Nội ***

1. Trần Thái Tông (1225-1258), Trần Thánh Tông (1258-1272), Trần Nhân Tông (1278-1293), Trần Anh Tông (1293-1314), Trần Minh Tông (1314-1329)... 2. Xem Khóa hư lục / Trần Thái Tông 3. Túc Trần Tung - Tuệ Trung Thượng sĩ - Anh của Mẹ vua 4. Sách Tam tổ thực lục ghi: Năm 21 tuổi Nhân Tông lên ngôi hoàng đế, nhưng nguyện vọng của ông vẫn thiết tha với đạo, trong giấc ngủ ông còn mơ thấy Đức Phật ngự trên tòa sen... Không những thế, trong cuộc sống sinh hoạt hàng ngày rất đạm bạc, chay tịnh, thường dùng hoa quả rau xanh, không dùng thịt cá, nên thân thể gầy yếu đến nỗi Thánh Tông trông thấy con thương khóc, nói: "Ta nay già rồi, trông cậy một mình con, nếu con như vậy thì thịnh nghiệp của tổ tông biết làm thế nào ? " 5. Sách Tam tổ thực lục cho biết: "Vào giờ Tí một đêm kia, vua vượt thành ra đi, định vào núi Yên Tử, nhưng khi đến

[illegible]